

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 181/2022-48

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku (sudca spravodajca) a sudcov Roberta Šorla a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] zastúpeného advokátom JUDr. Rudolfom Manikom, PhD., MBA, MHA, Masarykova 2, Košice, proti postupu Okresného súdu Spišská Nová Ves v konaní sp. zn. 4C/10/2012 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Spišská Nová Ves v konaní sp. zn. 4C/10/2012 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.
2. Okresnému súdu Spišská Nová Ves **prikazuje** v konaní sp. zn. 4C/10/2012 konať bez zbytočných prietahov.
3. Sťažovateľovi **priznáva** finančné zadosťučinenie **2 000 eur**, ktoré mu **je** Okresný súd Spišská Nová Ves **povinný** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Spišská Nová Ves **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **410,26 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Ústavný súd uznesením č. k. III. ÚS 181/2022 z 24. marca 2022 prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľa doručенú ústavnému súdu 10. januára 2022 a doplnенú 10. marca 2022 v celom

rozsahu na ďalšie konanie. Sťažovateľ sa ňou domáhal vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy. Ďalej žiadal vysloviť príkaz okresnému súdu konať bez zbytočných prietahov, priznať finančné zadost'ucinenie 10 600 eur a náhradu trov konania.

2. Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľ 14. februára 2012 podal na okresnom súde žalobu o zaplatenie sumy 1 600 eur s príslušenstvom proti žalovanému [REDAKOVANÉ], ktoré mu nevypláca plnenie spojené s jeho spoluvlastníckym podielom. V konaní došlo k štvornásobnej zmene zákonného sudcu, rozhodovaniu o námietke zaujatosti na všetkých troch stupňoch súdnictva v trvaní jedného roka a šiestich mesiacov a k dlhodobému (podľa sťažovateľa deväťročnému) procesu ustanovovania právneho zástupcu z Centra právnej pomoci. Sťažovateľ namieta, že za viac ako desať rokov nebolo v jeho veci meritórne rozhodnuté, čo spôsobuje ujmu jemu aj jeho neplnoletým deťom. Táto dlhoročná právna neistota má pre neho vážny dopad, pretože z odoberania dreva z lesného pozemku, ktorého je sťažovateľ podielovým spoluvlastníkom, si musí drevo na kúrenie kupovať.

II.

Vyjadrenie okresného súdu a ďalšie podanie sťažovateľa

3. Okresný súd uviedol, že k dĺžke konania prispela opakovaná zmena zákonného sudcu (27. februára 2012, 1. marca 2012, 7. marca 2012 a 16. januára 2018). Sťažnosť predsedovi súdu v registri neeviduje. Sťažovateľ k celkovej dĺžke konania prispel, a to podávaním opakovaných námietok zaujatosti voči zákonnému sudcu, neskorým reagovaním na výzvy súdu a nedostatočnou súčinnosťou pri ustanovovaní právneho zástupcu z centra právnej pomoci. Ďalej tvrdil, že z dôvodu podanej námietky zaujatosti voči zákonnému sudcovi bol spis na Krajskom súde v Košiciach aj na Najvyššom súde Slovenskej republiky a uvedené nemožno pripísať na ťarchu okresného súdu. Okrem uvedeného poznamenal, že k dĺžke konania prispelo aj uplatnenie opravného prostriedku sťažovateľa proti zamietavému uzneseniu centra právnej pomoci o odňatí nároku na poskytnutie právnej pomoci, proti ktorému podal sťažovateľ správnu žalobu.

4. Sťažovateľ v ďalšom podaní uviedol, že nesúhlasí s tvrdeniami okresného súdu a v celom rozsahu odkazuje na argumentáciu uvedenú v ústavnej sťažnosti a jej doplňujúcej podaniu.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

5. Sťažovateľ namieta, že postupom okresného súdu došlo k porušeniu jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Verejnosť možno vylúčiť len v prípadoch ustanovených zákonom.“

6. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. K odstráneniu tohto stavu dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04). Porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov sa skúma s ohľadom na okolnosti prípadu z pohľadu (i) právnej a faktickej zložitosti veci, (ii)

správania účastníka a (iii) postupu súdu (I. ÚS 41/02). Okrem toho sa prihliada aj na význam sporu pre účastníkov [II. ÚS 32/02, obdobne rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) zo 16. 12. 2003 vo veci Záborský a Šmáriková proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 58172/00].

7. Sťažovateľ sa v konaní domáhal zaplatenia sumy 1 600 eur ako náhrady za užívanie spoluvlastníckeho podielu žalovaným. Konanie o zaplatenie peňažnej náhrady v obdobných prípadoch patrí medzi bežnú agendu všeobecných súdov a nevyznačuje sa osobitnou náročnosťou na posúdenie.

8. Z chronológie úkonov považoval ústavný súd za preukázané, že sťažovateľ výrazným spôsobom prispel k celkovej dĺžke konania. Pri posudzovaní správania sťažovateľa v konaní sa vyžaduje, aby preukázal riadnu starostlivosť pri vykonávaní procesných krokov, ktoré sa ho týkajú, a aby nepristupoval k využívaniu zdržovacej procesnej taktiky. Vzhľadom na to, že sťažovateľ vystupuje v konaní ako žalobca, je prekvapivé, že nevynaložil potrebnú aktivitu a súčinnosť smerom k efektívnejšiemu prístupu. Proces nároku na bezplatnú právnu pomoc sťažovateľ inicioval žiadosťou na centrum právnej pomoci až 7. apríla 2015, teda po tom, ako okresný súd sťažovateľa 11. januára 2013 vyrozumel, že o jeho žiadosti o ustanovenie právneho zástupcu z 9. júla 2012 nie je oprávnený rozhodovať a odkázal sťažovateľa na centrum právnej pomoci. Centrum právnej pomoci rozhodnutím z 31. decembra 2015 priznalo sťažovateľovi nárok na poskytnutie právnej pomoci a určilo sťažovateľovi advokáta [REDAKOVANÉ]. Keďže sťažovateľ po priznaní nároku o poskytnutie právnej pomoci ani po predĺžení lehoty nedoložil potrebné podklady, nepodpísal zmluvu o poskytovaní právnych služieb a nepodpísal plnomocenstvo, bol sťažovateľovi rozhodnutím centra právnej pomoci (č. k. 4N 5551/15-8795/16-KaPO z 23. mája 2016) odňatý nárok na poskytnutie právnej pomoci.

9. Na ťarchu sťažovateľa možno pripísať aj jeho neskoré reakcie na výzvy súdu. Právu strany sporu na efektívny, rýchly a účelný postup súdu v sporovom konaní, zodpovedá zároveň procesná povinnosť sporovej strany prispievať k dosiahnutiu účelu súdneho konania včasným reagovaním na pokyny súdu a oznámením potrebných skutočností (IV. ÚS 244/04).

10. Ústavný súd nepripísal na ťarchu sťažovateľa zmenu žaloby z 13. februára 2014, 22. mája 2014 a 23. januára 2015, pretože podľa judikatúry ústavného súdu (II. ÚS 172/07) aktualizácia výšky sumy žalobou uplatneného finančného nároku z dôvodu jej zmeny v závislosti od plynutia času, bez súčasnej zmeny aj právneho základu jej uplatnenia nemôže mať vplyv na celkovú dĺžku alebo plynulosť súdneho konania, pretože všeobecný súd sa najprv musí vysporiadať s otázkou existencie právneho dôvodu žalobou uplatneného finančného nároku (II. ÚS 562/2012). Podobne to platí na viacnásobné zmeny žalobného petitu, ktorými sporová strana reaguje na aktuálny vývoj procesnej situácie. Taktiež nepripísal v neprospech sťažovateľa uplatňovanie procesných úkonov v podobe námietky zaujatosti, návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia a podania správnej žaloby proti zamietavému uzneseniu centra právnej pomoci o odňatí nároku poskytnutia právnej pomoci. Právne predpisy dovoľujú sťažovateľovi týmito procesnými mechanizmami presadzovať svoj nárok.

11. V súlade s ustálenou judikatúrou ústavného súdu (III. ÚS 243/2017, III. ÚS 451/2017, II. ÚS 481/2017) v prípadoch extrémnych prieťahov v konaní dochádza k porušeniu práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov už samotnou dĺžkou súdneho konania,

ktorá predlžuje stav právnej neistoty do takej miery, že sa právo na súdnu ochranu stáva iluzórnym, a teda ho ohrozuje vo svojej podstate (I. ÚS 39/00, I. ÚS 66/03, III. ÚS 113/07).

12. Vzhľadom na extrémnu dĺžku konania (viac ako desať rokov) ústavný súd nepovažoval za významné venovať pozornosť čiastkovým úkonom súdu, pretože ani právne či skutkovo sebanáročnejší spor nesmie trvať v právnom štáte neprimeranú dobu. Tiež platí, že oneskorená spravodlivosť je odmietnutou spravodlivosťou (rozsudok ESLP z 20. 5. 2010 vo veci Medvedskiy proti Ukrajine, bod 75). Ak ústavný súd konanie všeobecných súdov charakterizuje ako celok, nemá význam hodnotiť ich sporadické úkony (IV. ÚS 60/09, I. ÚS 76/09, I. ÚS 289/2010). Aj napriek uvedenému ústavný súd hodnotil najvýznamnejšie obdobia postupu okresného súdu, ktoré výrazným spôsobom prispeli k extrémnej dĺžke konania.

13. Z ústavnej sťažnosti a vyjadrení účastníkov konania vyplýva, že konanie od podania žaloby (23. februára 2012) trvá desať rokov a štyri mesiace. Z chronológie úkonov je zrejmé, že v konaní došlo k opakovanej zmene zákonného sudcu (i) 27. februára 2012 z dôvodu podanej námietky zaujatosti zákonnou sudkyňou, (ii) 1. marca 2012 z dôvodu podanej námietky zaujatosti druhou zákonnou sudkyňou, (iii) 7. marca 2012 bola vec pridelená ďalšiemu zákonnému sudcovi a (iv) 16. januára 2018 bola vec pridelená súčasnému zákonnému sudcovi. Z dôvodu vznesenej námietky voči sudcovi (9. júla 2012) bol spis na krajskom súde od 14. septembra 2012 do 30. októbra 2012. Proti uzneseniu o nevyhlásení sudcu okresného súdu podal sťažovateľ 18. decembra 2012 dovolanie a spis bol v období od 5. marca 2013 do 20. januára 2014 na najvyššom súde. Z dôvodu zamietnutia návrhu na nariadenie predbežného opatrenia podal sťažovateľ spolu so svojou splnomocnenou zástupkyňou (manželkou) opravný prostriedok a spis bol 8. júla 2014 predložený krajskému súdu. Krajský súd potvrdil uznesenie okresného súdu o zamietnutí návrhu o nariadenie predbežného opatrenia okresného súdu a spis mu vrátil 19. augusta 2014. Počas rozhodnutia o nároku sťažovateľa na bezplatnú právnu pomoc okresný súd aktívne zisťoval stav konania (29. mája 2015, 24. júla 2015, 9. októbra 2015, 16. októbra 2015, 16. decembra 2015, 19. februára 2016, 10. mája 2016, 9. júna 2016, 21. júla 2016, 31. augusta 2016, 22. novembra 2016, 3. januára 2017, 7. apríla 2017, 9. júna 2017, 5. januára 2018). Okresný súd aktívne zisťoval aj stav konania o podanej správnej žalobe sťažovateľa (15. júna 2018, 21. septembra 2018, 4. januára 2019, 2. apríla 2019, 24. júna 2019, 25. septembra 2019, 27. marca 2020, 26. júna 2020, 24. septembra 2020, 11. januára 2021, 16. marca 2021, 2. augusta 2021, 10. novembra 2021, 21. januára 2022). Krajský súd správnu žalobu sťažovateľa uznesením č. k. 7S/142/2018 (pôvodne 6S/40/2018) zo 16. decembra 2021 odmietol. Uznesenie krajského súdu nadobudlo právoplatnosť 7. februára 2022. Ústavný súd zistil, že v právnej veci sťažovateľa pojednávanie nariadené 18. máj 2022 bolo pre účely výsluchu sťažovateľa a právneho zástupcu žalovaného odročené na 7. jún 2022.

14. Podľa čl. 10 ods. 2 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) súd dohliada na riadny priebeh konania, určuje lehoty a ukladá potrebné opatrenia. Podľa čl. 17 CSP súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prieťahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán spor a iných osôb.

15. Aj napriek tomu, že okresný súd priebežne vykonával procesné úkony a zisťoval stav konania, uvedená skutočnosť neospravedlňuje celkovú dĺžku konania. Ústavný súd v súvislosti s čl. 10 ods. 2 CSP a čl. 17 CSP konštatuje, že zákonný sudca je zodpovedný za dodržiavanie princípu procesnej ekonómie, a preto volí jednotlivé procesné úkony tak, aby bol princíp hospodárnosti naplnený, a tým dochádza k ústavnokonformnému výkladu princípu rýchlej a účinnej spravodlivosti. Sudcovská koncentrácia je budovaná na procesnej aktivite sudcu, teda nie zákon, ale sudca môže stanoviť, že určité úkony sporových strán sú koncentrované do určitej fázy konania, prípadne lehotu, ktorú sudca stanoví. Ak je teda priebeh konania predovšetkým zverený sudcovi, je prirodzené, že zákon sudcovi zveril také oprávnenia, ktoré mu umožnia rýchlo, efektívne a spravodlivo rozhodnúť o konkrétnom procesnom nároku. Ústavný súd môže záverom spoľahlivo zhodnotiť, že porušenie princípu procesnej ekonómie zakladá zodpovednosť štátu za nedodržanie práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (ŠTEFČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J. a kolektív. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2016. 1540 s).

16. Konanie v celkovej dĺžke viac ako desať rokov predstavuje ústavne neakceptovateľnú dobu. V súvislosti s rozhodovacou činnosťou ústavného súdu, ako aj ESLP je ústavne akceptovateľná doba rozhodovania na jednom stupni konania v trvaní dvoch až troch rokov v závislosti od predmetu sporu (rozsudok ESLP z 20. 6. 2006 vo veci Obluk proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 69484/01). V posúdení extrémnej dĺžky konania (viac ako desať rokov) ústavný súd vyslovil porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy. Aj napriek už uvedenému termínu pojednávania ústavný súd doplnil ochranu aj o uloženie príkazu okresnému súdu vo veci konať (čl. 127 ods. 2 ústavy), pretože kým nie je vec právoplatne skončená vo všetkých jej zložkách vrátane náhrady trov konania, prípad nie je uzavretý (rozsudok ESLP z 28. 6. 2016 vo veci Čičmanec proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 65302/11).

IV.

Finančné zadost'učinenie a náhrada trov konania

17. Sťažovateľ sa domáhal aj finančného zadost'učinenia 10 600 eur. Cieľom tohto inštitútu je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany (IV. ÚS 210/04, tiež judikatúra ESLP, rozsudok z 19. 1. 2010 vo veci Zongorová proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 28923/06 a rozsudok ESLP zo 7. 7. 2009 vo veci Ďurech a ďalší proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 42561/04). Ústavný súd posudzoval celkovú dĺžku konania, predmet sporu, správanie sťažovateľa a význam sporu pre sťažovateľa (spor o 1 600 eur). Skutočnosť, že sťažovateľ k celkovej dĺžke konania prispel, nezakladá ospravedlnenie extrémnej dĺžky konania. Z rozhodovacej činnosti ústavného súdu vyplýva, že deklarovanie porušenia základných práv, príkaz konať a náhrada trov konania implicitne zahrňujú aj satisfakčný prvok (III. ÚS 336/2021), no v okolnostiach prípadu ústavný súd doplnil ochranu o finančné zadost'učinenie 2 000 eur.

18. Ústavný súd pri vyčíslení náhrady trov konania vychádzal z § 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c) a § 16 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov, podľa ktorých sťažovateľovi patrí náhrada trov konania v sume 410,26 eur, a to za dva úkony právnej služby vykonané v roku 2022 (prevzatie, príprava zastúpenia a podanie ústavnej

sťažnosti) v hodnote 193,50 eur vrátane dvoch režijných paušálov v hodnote 11,63 eur. Ústavný súd preto priznal sťažovateľovi náhradu trov konania v celkovej výške 410,26 eur, ktorú je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa [§ 62 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v spojení s § 263 ods. 1 CSP) v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia. Náhradu trov konania za tretí úkon právnej služby (ďalšie podanie sťažovateľa) ústavný súd sťažovateľovi nepriznal, pretože doručené stanovisko viac menej obsahovalo už predloženú sťažnostnú argumentáciu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 23. júna 2022

Peter Straka
predseda senátu